Kuuloliiton lausunto HE 122/2024 vp sosiaali- ja terveysvaliokunta 5.11.2024

Asiantuntija Anniina Horto-Lönnqvist

Kuuloliitto

Elämänvaiheessa tavanomainen tarve

- Elämänvaiheessa tavanomainen tarve -säännösehdotus aiheuttaa suuren riskin, että osa vammaisista ihmisistä ei saa yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita, koska heidän yksilölliset valintansa ja tarpeensa eivät vastaa lain elämänvaihekuvausta.
- Esitys sisältää edelleen muotoiluja, joita voidaan tulkita ikääntymisrajauksena ja jotka voivat vaarantaa ikääntyneiden kuulovammaisten palvelujen saannin. Esityksessä ei tunnisteta sitä, että ikääntyneenä ilmenevä, palvelutarvetta aiheuttava kuulo- tai näkövammaisuus tai niiden yhdistelmä ei ole normaalia ikääntymistä, vaan YK:n vammaissopimuksen tarkoittamaa ja sopimuksen määritelmäartiklassa olevaa aistivammaisuutta.
- Iäkkään kuulovammaisen tulee olla mahdollista saada esimerkiksi vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena (7 §) myönnettävää viittomakielen tai puhetta tukevan tai korvaavan kommunikointikeinon opetusta, jos hänen yksilöllinen tarpeensa sitä vaatii. Vastaavaa eri-ikäisille, vaikeasti kuulovammaisille välttämätöntä palvelua ei ole myönnettävissä yleislainsäädännön perusteella.

Kuuloliitto

Elämänvaiheessa tavanomainen tarve

- Elämänvaihe-kirjauksen ei esityksessä arvioida muuttavan ikääntyneiden asemaa, sillä vastaavat periaatteet ovat esityksen mukaan ohjanneet lain soveltamista jo nykyisin. Tämä pitää paikkansa – joillakin alueilla kuulovammaiset ikääntyneet eivät ole esimerkiksi saaneet vammaispalvelulain perusteella myönnettäviä apuvälineitä, kuten kuulovammaisen hälytinjärjestelmiä, perustuen siihen, että vamman on viranomaisen virheellisen tulkinnan mukaan aiheuttanut ns. normaali ikääntyminen. Tämä käytäntö on kuitenkin syrjivä, eikä sille ole hyväksyttävää perustetta.
- Diagnoosilla ei saa olla merkitystä vammaispalvelujen myöntämisessä, kuten hallituksen esityksessäkin korostetaan. Uuden vammaispalvelulain tulee turvata yksilölliseen tarpeeseen perustuvat palvelut, ei tuoda ikään tai elämänvaiheeseen liittyviä syrjiviä käytäntöjä lainsäädäntötasolle.

Yleislakien ensisijaisuus

- Kuuloliitto allekirjoittaa esityksen tavoitteen vammaispalvelulain säilyttämisestä vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Kuuloliitto katsoo, että yleislakien ensisijaisuus oli kuitenkin huomioitu riittävällä tavalla jo hyväksytyn uuden vammaispalvelulain soveltamisalassa.
- Yleislakien ensisijaisuutta korostetaan esityksessä tavalla, joka uhkaa kuulovammaisten kohdalla tuottaa epäselvyyttä ja vaikeuksia erityisesti esteettömään asumiseen tarvittavien laitteiden ja ratkaisujen myöntämisessä.
- Kuuloliitto on huolissaan siitä, millä vammaisosaamisella – puhumattakaan vammaspesifistä osaamisesta – tehdään arvio ja päätös siitä, tarvitseeko asiakas vammaispalvelua. Yleislakien ensisijaisuutta korostetaan esityksessä tavalla, joka voi vaarantaa yhdenvertaisen palvelujen saannin, kun edellä kuvattu arviointi jää yksittäisten sosiaalityöntekijöiden ja lääkärien harteille.
- Esitys ei myöskään huomioi lainkaan sitä, että terveydenhuoltolain perusteella myönnettyihin palveluihin ei voi hakea muutosta oikeudellisesti samalla tavalla kuin sosiaalihuoltolain perusteella myönnettäviin palveluihin.

Kuuloliitto

Asiakkaan etu ja maksuttomuus

- Kuuloliitto katsoo, että maksuttomuuden huomioimisen tulisi olla mahdollista, kun kyseessä on vammasta aiheutuva palveluntarve. Vammaisten henkilöiden maksutaakkaa ei saa esityksellä lisätä.
- Ehdotettu nk. suojasäännös on riittämätön ja liian tulkinnanvarainen turvaamaan sitä, että vammaisen henkilön perus- ja ihmisoikeudet tai toimeentulo eivät vaarantuisi asiakasmaksujen vuoksi. Mikäli maksuttomuuden huomioimista asiakkaan etua arvioitaessa ei sisällytetä esitykseen, tulee vähintäänkin suojasäännöstä tarkentaa niin, että viranomaisen on automaattisesti päätettävä maksun määräämättä jättämisestä sen edellytysten täyttyessä.

Kiitos ajastanne!

Kuuloliitto